

N:o 88.

Af herr **M. Matsson** m. fl., *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru afgifterna till allmänna fattigvården må kunna mellan kommunerna utjämnas.*

Sedan samfärdsmedlens och industriens utveckling i vårt land gjort det både möjligt och nödvändigt för landets kroppsarbetare att i allt större omfattning söka sin utkomst på vidt skilda orter, hvarest de nedlägga en hufvudsaklig del af sin arbetskraft, under det de på grund af släktskapsförhållanden eller af andra orsaker emellanåt besöka hemorten samt därigenom bevara sin rätt att vid inträffande oförmåga till själf försörjning därstädes åtnjuta fattigvård, föreligga icke numera lika starka skäl som förr att låta fattigvårdens utgörande förblifva en helt och hållet kommunal angelägenhet. Det inträffar nu vida oftare än förr, att familjer och ensamma personer, som under en lång följd af år flyttat från den ena kommunen till den andra, falla ett samhälles fattigvård till last strax efter det hemortsrätt därstädes förvärfvats, eller att personer, som under hela eller större delen af sitt lif förbrukat sin arbetskraft på mycket skilda orter, när de icke längre kunna försörja sig, återbördas åt födelseorten för att där komma i åtnjutande af fattigvård. Dessa olägenheter äro särskildt tyngande för gränstrakterna mot Norge, emedan befolkningen från dessa trakter, som till stor del hafva att erbjuda jämförelsevis ringa försörjningsmöjligheter, söker sin utkomst på norska sidan utan att någonsin där förvärfva hemortsrätt och vid förlorad arbetsförmåga eller inträffande sjukdom utan vidare

återsändas till den svenska födelsebyggden, som åtminstone i första hand får draga försorg om de sålunda återbördades uppehälle.

Då det i regel förhåller sig så, att för närvarande de fattigaste orterna, som ha jämförelsevis ringa skatteförmåga, ha den tyngsta fattigvårdsbördan, och då sträfvandet att fördela skattetungan efter de skattedragandes ekonomiska bärkraft är någonting för nuvarande tid utmärkande, är det helt naturligt, att man börjat se sig om efter möjligheter till fattigvårdstungans jämnare fördelning. Sålunda motionerades redan vid 1847—48-års riksdag om statssubvention till lättande af kommunernas fattigvårdstunga. Lagförändringar i sådant syfte hafva äfven kommit till stånd. Vid 1899 års riksdag väcktes motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till mera omfattande lagförändringar i samma syfte, men med hänsyn till, att den i anledning af Riksdagens skrifvelse den 5 maj 1897 tillsatta kommunalskattekommittén skulle taga frågan om statens bidrag till kommunernas fattigvårdsväsen i sin hela omfattning under öfvervägande, blef denna begäran då af Riksdagen afslagen. Då emellertid den kommunala skattebördan alltjämt ökats, så att man måste frukta, att den icke längre kan bäras af de fattigare kommunerna, hvarifrån emigrationen under dessa omständigheter på ett oroväckande sätt tilltagit, väckte vi vid fjolårets riksdag motion om, att Riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt utgifterna till allmänna fattigvården i riket må lämpligen kunna mellan kommunerna utjämnas, samt därom för Riksdagen framlägga förslag. Såväl Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott som Första Kammarens första tillfälliga utskott hemställe om bifall till motionen, hvilken bifölls af Andra Kammaren, men med erkännande af motionens behjärtansvärda syfte afslogs af Första Kammaren. Andra Kammarens tillfälliga utskott framhöll i sitt betänkande n:o 4 den oroväckande stegringen af särskildt landskommunernas skattebördan under då sistförflutna femton år. Denna stegring har sedan dess fortgått med tilltagande hastighet. Sålunda uppgick utdebiteringen för kommunala behof till högst 25 öre pr fyrk för i mantal satt jord uti 128 kommuner år 1895, uti 99 kommuner år 1900 och uti 67 kommuner år 1902 samt till högst 25 öre pr fyrk för andra beskattningsföremål än fastighet uti 173 kommuner år 1895, uti 113 kommuner år 1900 och uti 75 kommuner år 1902. Samtidigt hade antalet landskommuner,

där den kommunala utdebiteringen uppgick till mer än 75 öre pr fyrk, ökats beträffande i mantal satt jord från 458 år 1895 till 631 år 1900 och till 711 år 1902 samt beträffande andra beskattningsföremål än fastighet från 344 år 1895 till 529 år 1900 och till 632 år 1902. Då sådana iakttagelser föreligga, och då det måste vara för staten icke blott en plikt att sörja för skattebördornas fördelning efter de skattedragandes ekonomiska bärkraft äfvensom för de fattigas nödtorftiga underhåll, i den mån de nu underhållsskyldiga kommunernas förmåga att fullgöra underhållsskyldigheten befinnes otillräcklig, utan äfven en åtgärd i hela samhällets intresse att söka möjliggöra kommunernas ekonomiska utveckling, samt då det välvilliga mottagande, vår motion förlidet år rönste, inbjuder till ett förnyande af vårt däri framställda förslag, anse vi oss redan nu böra återkomma med samma förslag.

Till de skäl, som uti fjolårets motion och uti här förut åberopade utskottsbetänkanden finnas anförda, kommer nu ytterligare, att de fattigare landskommunernas förmåga att bära ökade utskyl-der för fattigvården sedan dess blifvit än mera tagen i anspråk, hvadan krafvet på fattigvårdstuugans jämnare fördelning blifvit oafvisligt och måste återkomma, till dess det blifver uppfyllt.

I anledning af tvenne särskilda vid fjolårets riksdag väckta motioner anhöll Riksdagen i underdånig skrifvelse till Konungen den 13 sistlidne maj om utredning angående orsakerna till utvandring och vidtagande af de åtgärder, som af sådan utredning kunna föranledas. Redan i det outredta skick, hvori denna fråga för närvarande föreligger, kan man dock med bestämdhet påstå, att utvandringen från vissa delar af landet i afsevärd grad föranledts af svårigheten att på dessa orter vinna anständig bärning och ekonomiskt tryggad framtid, samt att utvandringen från sådana vanlottade trakter under i öfrigt lika omständigheter skall minskas i samma mån, som det där beredes ökade existensmöjligheter. Enligt af herr Beckman gjord beräkning uti motion i Andra Kammaren, n:o 207 vid förra årets riksdag, hafva från vårt land utvandrat under åren 1851—1903 omkring 900,000 personer mer, än som under samma tid invandrat. I betraktande af, att det är bland den företagsamma, intelligenta delen af ungdomen, som utvandrarehären förnämligast rekryteras, måste denna stora minskning i invånareantalet anses representera en så stor förlust för landet ej blott ekonomiskt, utan jämväl beträffande andlig utvecklingskraft och nationell försvarskraft, att de bekym-

mer, hvaraf berörda riksdagsskrifvelse föranledts, måste anses fullt grundade. Vid sådant förhållande torde det likvisst tillkomma Riksdagen att på eget initiativ söka undanröja eller åtminstone påvisa sådana anledningar till det öfverklagade missförhållandet, som utan särskild utredning äro uppenbara; och till dessa torde bland andra få räknas den synnerligen ojämnt fördelade kommunala skattebördan, som inom en del kommuner undergräfvat det allmänna välståndet och därigenom försvårar de medellösas själförsörjning.

I en motion, n:o 7, hade herr Ohlsson i Halmstad till förra årets Riksdag gjort hemställan om statskontroll öfver den kommunala fattigvården. Denna motions syfte tillvann sig sympatier, ehuru motionen af Riksdagen afslogs. Den säkraste garantien för, att de fattiga ej skola komma att lida nöd, torde likvisst ligga däri, att fattiga och tungt beskattade kommuner genom åtgärder från statens sida sättas i stånd att fullgöra fattigvårdstungan, utan att äfven de understödsgifvande genom fullgörandet af sin kommunala skatteplikt utarmas eller öfver höfvan ansträngas. Vill staten utöfva kontrollerande myndighet öfver kommunernas vård om sina fattiga, synes häraf följa skyldighet för staten att tillse, det hårdt skattbelastade och ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner icke påläggas bördor, som de icke förmå att bära, utan genom den kontrollerandes försorg sättas i stånd att lämna de nödlidande tillfredsställande vård och underhåll. Säkert är, att fattigvårdsstyrelserna inom många kommuner för närvarande hafva en rätt vanskelig uppgift att fylla, då de med behjärtande af såväl de understödstagandes nödställda belägenhet som de understödsgifvandes ringa förmåga att fullgöra en behovet motsvarande uttaxering måste med njuigg hand och blödande hjärta fördela de ofta otillräckliga fattigvårdsbidragen.

Behöfligheten af att den kommunala skattebördan i någon mån jämnare fördelas faller en osökt i ögonen redan vid ett flyktigt aktgifvande på statistiken. Så till exempel hade år 1902 bland landskommunerna 43 stycken kommuner fyrktal, växlande mellan 291,056 och 100,551, under det 22 stycken hade fyrktal, som växlade mellan 1,000 och 440. Beträffande utdebiteringen af kommunalutskylder, så gick denna för samma år till öfver 1 krona per fyrk för i mantal satt jord inom 254 kommuner (däraf ända till 2 kronor 42 öre inom Karl Gustafs församling i Älfsborgs län) samt mellan 76 öre och 1 krona i 457 kommuner, under det den uppgick till endast 10 öre i 3 kommuner och inom 3 andra kommuner ingen fyrkdebitering

alls förekom. Samtidigt uppgick uttaxeringen per bevillningskrona för fast egendom i 5 stadskommuner till mer än 7 kronor och i 2 andra stadskommuner till mindre än 2 kronor.

Att, såsom varit ifrågasatt, söka utjämna kommunernas fattigvårdstunga genom anslag af landstingen synes icke kunna leda till åsyftadt resultat, alldenstund länen sinsemellan förete så väsentliga olikheter i afseende å folkmängd, fyrktal och antal understödstagare. Sälunda utgjorde år 1902 inom Malmöhus län fyrktalet för i mantal satt jord 1,770,183 och understödstagarnes antal 2,22 procent af hela folkmängden, under det inom Göteborgs och Bohus län samma slags fyrktal utgjorde 472,049 och understödstagarnes antal 5,05 procent af hela folkmängden. Inom Värmlands län utgjorde samtidigt samma slags fyrktal 707,281 och understödstagarnes antal 4,77 procent af hela folkmängden. Skall det nu ifrågavarande syftemålet vinnas genom åt kommunerna lämnadt bidrag till fattigvårdskostnaden, synes fördenskull detta bidrag böra i en eller annan form utgå från staten.

Tanken på centralisation af fattigvårdsväsendet är ingalunda ny för vår tid, utan är af historiskt ursprung. Redan på konung Gustaf Vasas tid voro de af staten underhållna hospitalen tillflyktsorter för sjuka och ålderstigna, som saknade annan utväg till vård och försörjning. Vid 1624 års riksdag behandlades förslag om, att fattigvården skulle blifva en statens och provinsens angelägenhet. I 1642 års tiggareordning omnämnes staten, stiftet, kontraktet och socknen såsom enheter, hvilka tänkts i förbindelse med fattigvården. Genom i senare tid gjorda ändringar i fattigvårdsförordningen har man åter börjat — om också i helt ringa omfattning — gifva tilllämpning åt den gamla och således ännu kvarlevande uppfattningen af statens fattigvårdsplikt. Så beslöt 1887 års Riksdag på grund af motion utaf Andra Kammarens nuvarande vice talman den ändring uti 31 § 2 mom. i fattigvårdsförordningen, att ersättning för lämnadt fattigvård skulle utgå af allmänna medel, då vederbörande understödstagare under minst 5 år vistats oafbrutet utom riket, och utfärdades i enlighet med detta beslut kungl. förordning den 13 juli 1887. Det är således icke här ifrågasatt att afvika från antagna principer, utan endast att, då omständigheterna med nödvändighet sådant påkalla, gå vidare på en urgammal och äfven i senare tid beträdd väg. Det vill synas, att några principiella betänkligheter mot statssubvention för fattigvårdsändamål så mycket mindre böra

ifrågakomma, som staten i ganska stor omfattning lämnar kommunerna bidrag för folkundervisning och en del andra kulturändamål, med hvilka fattigvården kan anses vara i viss mån jämfällbar.

Med stöd af hvad vi sålunda anført, tillåta vi oss åter föreslå,

det Riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen kunna mellan kommunerna utjämnas, samt därom för Riksdagen framlägga det förslag, som kan af sådan utredning föranledas.

Stockholm den 27 januari 1905.

M. Matsson.

G. M. Sandin.

C. J. Berggren.
